

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по класически и нови филологии
Катедра „Западни езици“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за придобиване на научна и образователна степен

„Доктор“ по професионално направление

2.1 Филология (Прагматика – съвременен английски език)

на

ас. Катерина Лукова Христовова

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:

**„АНГЛИЙСКИ ЕЗИК ЗА ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ЦЕЛИ: УЧТИВОСТ И
ОФИЦИАЛНОСТ В ДИПЛОМАТИЧЕСКАТА КОРЕСПОНДЕНЦИЯ“**

София, 2021

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационния труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Западни езици“, Факултет по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ на

при НАУЧНО ЖУРИ в състав:

Проф. д-р Диана Янкова

Доц. д-р Светлана Димитрова-Гюзелева

Доц. д-р Борис Наймушин

Доц. д-р Цветомира Венкова

Доц. д-р Бисерка Велева

Научен ръководител:

Проф. д-р Лиляна Грозданова

Дисертационния труд е написан на английски език.

Общият обем на дисертационния труд е **265** страници стандартен формат А4:

Теоретично-аналитична част - 143 страници, 6 глави

Двупосочен глосар на дипломатически термини и съкращения – 92 страници (1120 речникови единици). Двупосочният глосар е в книжен и в електронен вариант.

Използвана литература – 7 страници

Приложения – 20 страници

Защитата на дисертационния труд ще се състои на

Автореферат

Изложението в автореферата следва структурата на оригиналния труд на английски език с цел да се даде достатъчно пълна представа за съдържанието на всички глави от дисертационния труд. Накратко е представена и обоснована необходимостта от изследване на конкретната проблематика, описани са теоретичните постановки, на които се опира изследването, както и използваните методи за изследване, ходът на изследването, получените резултати и направените изводи. Специално внимание е обърнато на тези моменти от оригиналния дисертационен труд, които илюстрират научния принос и значимостта на изследването.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1.	УВОДНА ЧАСТ – ТЕМА И ЦЕЛИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.....	5
2.	ТЕОРЕТИЧНА РАМКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.....	9
2.1.	Теоретична рамка на явлениято учтивост.....	9
2.1.1.	Учтивост и ефективна комуникация.....	10
2.1.2.	Правила на учтивостта.....	12
2.1.3.	Принцип на учтивостта.....	13
2.1.4.	Учтивост и понятието лице. Стратегии за изразяване на учтивост.....	18
2.1.5.	Таксономия на структурите за изразяване на учтивост.....	25
2.2.	Теоретична рамка на явлениято официалност.....	30
2.2.1.	Понятието официалност.....	30
2.2.2.	Официален и неофициален стил.....	31
2.2.3.	Ниво на официалност.....	32
2.2.4.	Дълбока и повърхностна официалност.....	38
2.2.5.	Официалност и учтивост.....	39
2.2.6.	Измерване на официалността – F-score.....	40
2.3.	Глосар на дипломатическите термини.....	42
2.3.1.	Теоретична рамка.....	43
2.3.2.	Лексикографията и новите технологии.....	47
3.	МЕТОДИ НА АНАЛИЗ	
3.1.	Съставяне на корпус.....	49
3.2.	Методи за изследване на стратегиите и структурите за изразяване на учтивост дипломатическата кореспонденция.....	51
3.2.1.	Качествени методи.....	51
3.2.2.	Количествени методи.....	52
3.3.	Методи за анализ на нивото на официалност в дипломатическата кореспонденция.....	53

3.4.	Методи, използвани за съставяне на дипломатически глосар.....	55
3.5.	Методи, използвани за създаването на глосар - приложение.....	58
4.	ТИПОВЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКА КОРЕСПОНДЕНЦИЯ.....	60
4.1.	Ноти.....	60
4.1.1.	Лична нота.....	61
4.1.2.	Вербална нота.....	62
4.1.3.	Езикът на дипломатическата нота.....	64
4.2.	Писма.....	64
4.3.	Други типове дипломатическа кореспонденция	69
4.3.1.	Други типове ноти.....	69
4.3.2.	Други типове дипломатическа кореспонденция.....	70
5.	АНАЛИЗ НА ДИПЛОМАТИЧЕСКАТА КОРЕСПОНДЕНЦИЯ.....	74
5.1.	Стратегии и структури за изразяване на учтивост в дипломатическата кореспонденция.....	74
5.1.1.	Стратегии и структури за изразяване на учтивост във вербалните ноти.....	74
5.1.2.	Стратегии и структури за изразяване на учтивост в дипломатическите поздравителни писма.....	90
5.1.3.	Стратегии и структури за изразяване на учтивост в дипломатическите съболезнователни писма.....	105
5.2.	Анализ на нивото на официалност в дипломатическата кореспонденция.....	124
5.2.1.	Ниво на официалност в дипломатическата кореспонденция.....	125
5.2.2.	Честота на деиктичните и недеиктичните категории думи в дипломатическата кореспонденция.....	132
6.	ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	138
	Английско-български глосар на дипломатическите термини.....	144
	Българо-английски глосар на дипломатическите термини.....	184

Английско-български глосар на дипломатическите съкращения.....	225
Българо-английски глосар на дипломатическите съкращения.....	231
Библиография.....	237
Приложение I – Оценки на точността и коректността на глосара.....	245
Приложение II – Приложение Diplomacy A-Z (електронен глосар)	252
Приложение III – Често използвани обръщения в дипломацията.....	257
Приложение III – Тагсет C5 за програмата-тагър CLAWLS.....	260
Научни доклади и публикации по дисертационния труд.....	263

ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ТЕОРЕТИЧНО-АНАЛИТИЧНА ЧАСТ

Глава 1

Уводна част – тема и цели на изследването

В първа глава на дисертационния труд са описани мотивите за избора на темата на изследването, както и неговите цели.

1. Мотиви

В съвременния свят се наблюдават интензивни процеси на глобализация и интеграция, които служат като предпоставка за разширяване и укрепване на дипломатическите отношения между страните. Тези процеси се наблюдават и в нашата страна, която, като член на Европейския съюз и редица други международни организации, участва активно в международната дипломация. Доброто владение и използване на чужди езици в подобна среда се превръщат в задължително условие за осъществяване на ефективна комуникация между дипломатите, а английският език за дипломатически цели (АЕДЦ) играе все по-важна роля в международните дипломатически отношения.

Настоящото изследване се занимава с особеностите на АЕДЦ и по-специално проявленията на *учтивост* и *официалност* (англ. formality) в дипломатическата кореспонденция на английски език. Писменото общуване в дипломацията се подчинява на строги правила, които определят съдържанието, структурата и езика, използвани в едно дипломатическо послание. Трябва да бъде показано уважение към партньорската страна, да се наблегне на важната роля, която партньорът играе в поддържането на добри дипломатически отношения. За това допринася и високото ниво на официалност, свързано с използването на много термини от латински и френски произход. Тези и други характеристики на АЕДЦ го превръщат в истинско предизвикателство за студенти, дипломати и изследователи.

2. Цели на изследването

Проблемите, с които се сблъскват студентите по време на своето обучение ме подтикнаха да формулирам конкретни изследователски цели и да проуча по-задълбочено особеностите на АЕДЦ. Главна цел на изследването е да идентифицира основните характеристики *учтивост* и *официалност* и тяхното проявление в най-често използваните типове дипломатическа кореспонденция на английски език – вербални ноти, поздравителни адреси и съболезнователни писма, чрез които е осъществена комуникация на високо дипломатическо равнище – между държавни глави, министри на външните работи и други дипломатически представители. Обект на изследването са най-често използваните стратегии и структури за изразяване на учтивост, както и нивото на официалност в събрания корпус от дипломатически документи. Целта е да се установи дали комуникативните намерения на адресанта са пряко свързани с нивото на официалност и с избора на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост.

Друга цел на настоящия дисертационен труд е да предостави на студентите от специалност Международни отношения (МО) практическа помощ посредством глосар (книжно копие и приложение за Андройд) на дипломатически фрази и термини, често използвани колокации и съкращения, събрани по време на работата с тях.

Като крайната цел на настоящата дисертация ще отбележим стремежа дисертационният труд да бъде не само информативен и полезен за изучаващите АЕДЦ, но и достатъчно практически насочен, за да може да представлява интерес и да се използва от по-широка аудитория.

Дисертационният труд се състои от шест глави и четири приложения. **Глава 1** представя темата и целите на изследването и обяснява мотивацията, която стои зад избора на темата на труда. **Глава 2** разглежда задълбочено различните теории и изследвания, свързани с явленията учтивост и официалност, които предоставят необходимата теоретична основа за провеждането на настоящето изследване. Тази глава също така предоставя и необходимата теоретична основа за съставяне на

гласара на дипломатически термини. **Глава 3** се фокусира върху методите, използвани за анализ на характеристиките на учтивостта и официалността в избраните типове дипломатическа кореспонденция (вербални ноти, съболезнователни и поздравителни писма), описва събрания корпус и източниците за неговото съставяне. **Глава 4** описва различните типове дипломатическа кореспонденция и предоставя информация относно техните основни характеристики. **Глава 5** представя резултатите от качествения и количествения анализ на използваните стратегии и структури за изразяване на учтивост, както и на нивото на официалност във изследваните вербални ноти, съболезнователни и поздравителни писма. Последната глава от дисертационния труд – **Глава 6**, е заключението, което резюмира резултатите и приноса на настоящето изследване.

Двупосочният **гласар** се състои от 1120 лексикални единици и представя дипломатически термини, колокации и съкращения, използвани в АЕДЦ, както и на техните еквиваленти на български език. Гласарът е съставен за целите на обучението по АЕДЦ във висшето образование и в частност на студенти от специалност Международни отношения.

В дисертационния труд има включени три приложения. В **Приложение I** са представени становищата относно качествата и точността на гласара от професионален преводач, преподавател по специализиран английски език и служител в българското Министерство на външните работи. **Приложение II** предоставя информация относно електронния гласар на дипломатически термини. То обяснява как работи приложението и описва неговите основни характеристики и функции, които спомагат за бързото търсене на необходимите термини. **Приложение III** се фокусира върху най-често използваните обръщения на английски и на български език, които се използват в дипломатическата комуникация при общуването с дипломати и политици от висок ранг – посланик, шарже д'афер, нунций, президент, вицепрезидент, министър-председател, заместник министър-председател, министър и кмет. **Приложение IV** представя Тагсет C5 за програмата-тагър CLAWLS, която е използвана за идентифициране на

различните класове думи в изследваните текстове, за да се осъществи анализът на корпуса.

Глава 2

Теоретична рамка на изследването

2.1 Теоретична рамка на явлението учтивост

В началото на втора глава от дисертационния труд е направен преглед на публикуваните до момента изследвания за същността и характеристиките на явлението *учтивост*. Дефинирането на *учтивостта* е трудна задача, тъй като понятията „учтивост“ и „учтиво поведение“ са често използвани в ежедневието и тяхната интерпретация зависи до голяма степен от личната преценка и културните особености на участниците в комуникационния процес. За да избегнат неяснотите свързани с дефинирането на термините „учтив“ и „учтивост“, някои изследователи предлагат употребата на други термини - „емотивна комуникация“ (emotive communication) (Арнд и Джани 1985), „тактичност (tact)“ (Джани и Арнд 1992; Лийч 1983) или „политично поведение“ (politic behaviour) (Уотс 1989). Учтивостта се дефинира също така и като „фиксирано понятие в идеята за „учтиво социално поведение“ или етикет в рамките на една култура¹“ (Юл 1996: 60) или тип поведение, което позволява на участниците в комуникативния процес да общуват един с друг в хармонична атмосфера (Лийч 1983).

Един от учените, които първи описват характеристиките на учтивостта от гледна точка на прагматиката, е Лейкф (1977). Вижданията му за учтивостта са повлияни от Грайс (1975) и неговия Принцип на сътрудничество (Cooperative Principle). За Лейкф учтивостта стои в основата на лингвистичното и нелингвистичното взаимодействие. В зависимост от обстоятелствата, които заобикалят комуникативния процес, адресантът и адресатът могат да изберат подходящи правила за изразяване на учтивост. Различни фактори могат да окажат влияние върху учтивостта – различия при социалния статус на адресанта и адресата,

¹ Превод К.Х.

степената на познаване между адресанта и адресата, както и културната среда, в която се осъществява общуването.

Лийч (1983) също изследва особеностите на учтивостта. Подобно на Грайс, Лийч предлага шест максими, които обясняват функционирането на учтивостта по време на общуване – тактичност (Tact), щедрост (Generosity), апробация (Approbation), скромност (Modesty), съгласие (Agreement) и съчувствие (Sympathy). Тези шест максими представляват неговия Принцип на учтивост (Politeness Principle).

Голям принос в изследването на учтивостта имат Браун и Левинсън (1987), които се опитват да обяснят как и защо хората от различни култури изграждат, поддържат или подкрепят социалните отношения чрез езика. Важно понятие, използвано при разглеждане на характеристиките на учтивостта е конструктът „лице“ (face) - начинът, по който всеки един човек вижда себе си, това е неговата емоционална и социална осъзнатост. По време на общуването се очаква от околните да разпознават този публичен образ и да го зачитат.

В зависимост от нуждите на адресата, могат да се разграничат два типа лице - *позитивно* и *негативно*. *Позитивното лице* (positive face) изразява необходимостта на индивида да принадлежи към определена група, да бъде харесан и приет. Неговите нужди и желания се отъждествяват с тези на останалите представители на групата. Набляга се на общата цел и солидарността между участниците в процеса на общуване. Когато индивидът иска да бъде по-независим, да има свобода на действие и свобода от налагане на чужда воля върху личността, говорим за *негативно лице* (negative face) (Браун и Левинсън 1987: 62).

Браун и Левинсън (1987) разграничават няколко стратегии за изразяване на учтивост - *стратегия за директно предаване на съобщението* (bald on demand), *стратегия за непряко предаване на съобщението* (off-record стратегия), *позитивна учтивост* и *негативна учтивост*. При *off-record стратегията* адресантът само намеква своите комуникативни намерения, като разчита на предварителното познание на адресата за неговата правилна интерпретация. Адресантът може и

директно да заяви своето послание, като използва *bald on demand* стратегия. Когато адресантът иска да зачете позитивното лице на събеседника, той използва изрази, чиято цел е да се харесат на събеседника, да изразят отношение към него като към част от цялото, от групата, като се визират общи интереси, ценности и се постига някаква обща цел - *стратегия позитивна учтивост*. *Негативната учтивост* е свързана с поддържането на негативното лице на събеседника. Тя се използва в случаите, когато единият от събеседниците иска да наложи своята воля върху другия по някакъв начин, но в същото време се опитва да не накърни неговото лице. Изборът на определена стратегия за учтивост зависи от конкретния контекст и от обстоятелствата, които влияят върху комуникативния процес.

Освен стратегии за изразяване на учтивост има разработени и трифтипологии от езикови структури и изрази, които се използват в процеса на комуникация като индикатори за учтивост. Такива типологии са предложени от Браун и Левинсън (1987), Кристал и Дейви (1969), Едмонсън (1977), Холмс (2000) и други, но типологията, която е с най-голямо влияние, е тази на Хаус и Каспър (1981). Тяхната типология се състои от 11 категории – *маркери за учтивост* (politeness markers), *плейдауни* (play-downs), *консултативни средства* (consultative devices), *хеджове* (hedges), *ъндърстейтъри* (understaters), *даунтонъри* (downtoners), *комитъри* (committers), *форуорнингс* (forewarnings), *хезитейтъри* (hesitators), *скоупстейтъри* (scope-staters) и *ейджънт* авойдъри (agents avoiders). Структурите за изразяване на учтивост се използват в различни ситуации в зависимост от комуникативните намерения на участниците в общуването. *Маркерите за учтивост* са изрази като „моля“ (please) и модалният глагол „would“, които се добавят към изказването, за да се демонстрира уважение към адресата или за да се отправи молба за сътрудничество. Структурата *плейдаун* - въпроси, съдържащи модален глагол - „бихме ли могли“ (англ. could we), „не би ли било добра идея ако“ (англ. „wouldn't it be a good idea if“)², се използват, за да омекотят перлокутивния ефект на

² Превод К.Х.

изказването и да намалят евентуални неудобства, които биха могли да бъдат причинени на адресата (Уотс 2003: 183). *Консултативните средства* се използват, когато адресантът цели да намали принудата при отправяне на учтива молба към адресата или иска да го помоли за сътрудничество. *Хеджовите* дават възможност на адресанта да избегне даването на конкретна информация при изказването и предоставят на адресата възможност да наложат своето собствено намерение. Структурата *ъндърстейтър* влияе върху представянето на съдържанието на изказването. *Даунтонърите* позволяват на адресанта да намали потенциалния нежелан ефект на комуникативния акт върху адресата и да избегне заплашващия лицето акт. *Комитърите* са структури, които показват по-висока степен на ангажираност към съдържанието на изказването или могат да се използват, за да намалят ангажираността на адресанта към съдържанието на изказването. Структурата *форуорнинг* се използва за намаляването на нежелания ефект от изказване върху адресата посредством комплимент или споменаването на общоприето правило от страна на адресанта. *Хезитейтърите* представляват паузи с нелексикално съдържание като „аха“, „ами“, които описват колебанието на адресанта по време на комуникационния процес. Тази структура не се използва в дипломатическата кореспонденция, тъй като в нея адресантът иска той и информацията, която предоставя, да изглеждат достоверни.

Структурата *скоупстейтър* представлява фрази от рода на „Боя се, че“, „Имам честта да“, „Дълбоко съм натъжен да“ (“I am afraid”, “I have the honour to”, “I am deeply saddened that”³) (Уотс 2003: 183). Структурата се използва, за да изрази субективно мнение относно съдържанието на изказването. Последната категория на структури за изразяване на учтивост от типологията на Хаус и Каспър (1981) са *ейджънт авойдърите*. С помощта на тази структура прехвърля критика от адресанта към някакъв обобщен вършител на действието или се акцентира повече на действието, а не на вършителя. Познаването на характеристиките на явлението

³ Превод К.Х.

учтивост и ролята, която то играе в осъществяването на ефективна комуникация е от изключително значение, особено в сферата на дипломацията, където погрешната интерпретация на отправеното послание може да повлияе негативно на взаимоотношенията между страните.

2.2 Теоретична рамка на явлението официалност.

Глава 2.2 от дисертацията представя теоретичната основа, която е използвана за изследването на официалността в дипломатическата кореспонденция. Официалността е сложно понятие, което се изследва от стилистиката и социолингвистиката. Много учени се опитват да обяснят природата на явлението официалност и описват неговите характеристики - Джус (1959), Фишман (1972), Брикер (1974), Госен (1974), Улфсън (1976), Лийч и Свартик (1994), Кристъл (2008). Някои автори поставят акцент върху предсказуемостта на структурирания дискурс и твърдят, че официалният стил намалява променливостта и спонтанността на речта (Джус 1959 и Улфсън 1976). Фишман (1972) дефинира официалността като начин, по който се описват характеристиките на дадена ситуация, а използването на официален етикет и лексика, изразяваща уважение, маркират една официална ситуация. Официалността може да се разглежда и като аспект на кода, който влияе върху дискурса като въвежда допълнителни или по-сложни правила, а официалната реч се характеризира със специфична структура и по-точно многословие и семантичен паралелизъм (Брикер 1974, Госен 1974).

Официалността зависи до голяма степен от субективното възприятие на хората, тъй като едни и същи изрази могат да бъдат използвани както в официална, така и в неофициална ситуация, което допринася за трудностите, пред които се изправят изследователите в опитите си да обяснят и анализират нейната същност и характеристики.

Съществуват редица опити да бъде измерена официалността и да се направи ясно разграничение между официални и неофициални текстове. Джус (1962) говори за *стил* и предлага модел на официалността на английски език, който се състои от пет стила - *застинал* (frozen), *официален* (formal), *консултативен* (consultative),

всекидневен (casual) и *личен* (intimate). Халидей (1985) предлага термина *ниво на официалност* и се опитва да направи връзка между официалността при дадена ситуация и избора на език, който да бъде използван от адресанта. Официалността на дадена ситуация се определя от взаимоотношенията между участниците в комуникацията. Куърк (1985) също изучава официалността, но вместо *стил* и *регистър* използва термина *отношение* (attitude) в своя модел на официалността и представя скала на официалността, която се състои от следните категории – *много официален, официален, нормален, неофициален, съвсем неофициален*. Холмс (1992) въвежда термина *скала* (scale) и разграничава четири измерения – *скала за социална дистанция* (social distance scale), *статус скала* (status scale), *скала на официалност* (formality scale) и две *функционални скали* (functional scales), с чиято помощ се определя нивото на официалността.

Хайлайен и Деуаел (1999) имат много иновативен подход към официалността. Те разграничават два вида официалност – *повърхностна официалност* (surface formality) – при нея стриктно се спазват нормите, акцентира се върху формата, а значението или разбирането не са толкова важни; и *дълбока официалност* (deep formality) – при нея се използва официален език, за да се избегне неяснота и да направи комуникираното съобщение възможно най-ясно.

Често официалността и учтивостта се свързват интуитивно и се третират от изследователите като еквивалентни понятия (Блум-Кулка 1992, Фрейзър 1990). Връзка между официалността и учтивостта може да бъде намерена и в Теорията на учтивостта на Браун и Левинсън (1987) - официалността и тяхната представа за негативна учтивост са представени като почти еквивалентни, а характерни особености на негативната учтивост като недиректността се идентифицират и като маркери за официалност.

Най-добре познатият метод за измерване на официалността е разработен от Хайлайен и Деуаел (1999) – емпиричният метод F-score. Този метод се базира на относителните честоти на употреба на различните части на речта и използва комбинацията от съотношенията на категориите от думи, за да разграничи

различните жанрове и да различава по-официална от по-малко официална езикова продукция. Методът F-score анализира езика на нивото на лексикона като разделя думите на два класа - *официални или недеиктични* (съществителни, прилагателни, предлози и определителни и неопределителни членове) и *деиктични* (местоимения, глаголи, наречия и междуметия). Честотата на недеиктичната категории думи нараства с официалността на един текст. Хайлайен и Деуаел (1999: 13) предлагат следната формула за изчисление на официалността:

$$F = (\text{честотата на съществителните} + \text{честотата на прилагателните} + \text{честотата на предлозите} + \text{честотата на определителните и неопределителните членове} - \text{честотата на местоименията} - \text{честотата на глаголите} - \text{честотата на наречията} - \text{честотата на междуметията} + 100)/2$$

Стойността на F варира между 0 и 100%. Колкото по-официален е даден текст, толкова по-висока е стойността на F.

2.3 Глосар на дипломатическите термини

Глава 2.3 описва теоретичната основа, която е използвана за съставянето на глосара на дипломатически термини и съкращения. Главата разглежда различните типове речници и техните характеристики, както и различията, които съществуват между речниците и глосарите. Теоретичната основа дава възможност да се избере най-подходящият формат за корпусно-базиран глосар – на паралелен двуезичен речник, който да отговори на нуждите на студентите от специалност МО.

Глава 3

Методи на анализ

В третата глава е описан събраният корпус⁴ и критериите за неговото събиране. Посочени са и методите, използвани за анализа на стратегиите и структурите за изразяване на учтивост, както и за нивото на официалност на избраните вербални

⁴ Всички писма и ноти от изследвания корпус са налични в Гугъл драйв-<https://drive.google.com/drive/folders/1-GgEIU1x1AxZsjwEOk2caYrsLdgogmvD?usp=sharing>

ноти и писма. Главата също така представя и етапите на съставяне на глосара, който е част от настоящата дисертация – книжния вариант и приложението.

3.1 Съставяне на корпус

За целите на настоящия дисертационен труд са изследвани три типа дипломатическа кореспонденция на английски език – вербални ноти, поздравителни и съболезнователни писма. Вербалните ноти бяха избрани за изследването като един от най-често използваните типове дипломатическа кореспонденция. Поздравителни и съболезнователни писма бяха изследвани, за да се види как учтивостта и официалността ще проявяват с писма, които се идентифицират с положителните (поздравителни писма) и отрицателните емоции на адресата (съболезнователни писма).

От 200 автентични дипломатически документа бяха избрани около 30 от всеки тип – 35 вербални ноти, 30 поздравителни писма и 40 съболезнователни писма. Корпусът включва документи съставени между 1950 и 2018 година, избрани в зависимост от нивото, на което е осъществена дипломатическата комуникация. Всички избрани ноти и писма са разменени на високо дипломатическо ниво – между постоянен представител на ООН и главния секретар на ООН, между посолство и Министерство на външните работи на различни страни, между държавни глави и др.

3.2 Методи на анализ на стратегиите и структурите за изразяване на учтивост в дипломатическата кореспонденция

Изследването беше проведено с помощта на качествени и количествени методи, които целят и нивото на официалност в избраните типове дипломатическа кореспонденция, както и факторите, които влияят върху тях.

Изследването се опитва да отговори на следните два основни изследователски въпроса:

- 1) Какви стратегии и структури за изразяване на учтивост се използват в дипломатическата кореспонденция?

- 2) Кои фактори оказват влияние върху избора на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост в избраните вербални ноти и дипломатически писма и как този избор е свързан с комуникативните намерения на адресанта (комуникативните намерения на адресата се подразбират от контекста)?

Качественото изследване беше осъществено с помощта на дискурсен анализ като метод на изследване.

При изследването бяха използвани два вида инструменти: а) корпус от избрани вербални ноти и дипломатически писма, използвани като материал за качествено изследване; б) теоретичната рамка на стратегиите за изразяване на учтивост, предложена от Браун и Левинсън (1987) и типологията на структурите за изразяване на учтивост, разработена от Хаус и Каспър (1981).

Изследването беше осъществено като първо в селектираните текстове бяха търсени примери на стратегии и структури за изразяване на учтивост. След това намерените примери бяха категоризирани според типологиите на Браун и Левинсън (1987) и Хаус и Каспър (1981). След категоризирането на стратегиите и структурите за изразяване на учтивост бяха идентифицирани факторите, които влияят върху избора на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост от страна на адресанта като се взема предвид теорията за учтивостта на Браун и Левинсън.

Получените резултати бяха анализирани като се сравни употребата на стратегиите и структурите за изразяване на учтивост в трите изследвани типа дипломатически документи – вербални ноти, поздравителни и съболезнователни писма.

В допълнение към качествения анализ, като част от изследването беше направен и количествен анализ на маркерите за изразяване на учтивост във вербалните ноти и дипломатическите писма с помощта на програмата AntConc, за да се установи честотата на употреба на структурите за изразяване на учтивост в избраните текстове и да разкрие други фактори, които определят избора на тези маркери, в зависимост от комуникативните намерения на адресанта.

3.3 Методи на анализ на нивото на официалността в дипломатическата кореспонденция

За анализа на нивото на формалността в избраните вербални ноти и дипломатически писма са използвани количествени и качествени методи. Анализът се стреми да отговори на следните три основни изследователски въпроса:

- 1) Какъв е F-score на избраните вербални ноти и дипломатически писма?
- 2) Има ли различия в нивото на официалността при различните типове дипломатическа кореспонденция?
- 3) Свързано ли е нивото на официалността с комуникативните намерения на адресанта (комуникативните намерения на адресата се подразбират от контекста)?

Анализът бе осъществен като първо бяха идентифицирани на различните класове думи в текстовете с помощта на програмата тагър CLAWS⁵. Тагнатите текстове бяха анализирани с помощта на програма конкордансър, за да се изчисли броя на думите, които принадлежат на различните класове от думи и да се намери честотата на употреба на различните класове думи. Следващата стъпка от анализа е да се изчисли нивото на официалността като се използва формулата на Хайлайн и Деуаел (1999).

След това резултатите се сравняват, за да се установят зависимостите, които съществуват между нивото на официалността и комуникативните намерения на адресанта и да се идентифицират всички скрити тенденции и модели, свързани с официалността в избраните дипломатически ноти и писма.

3.4 Методи използвани при съставянето на дипломатическия глосар

Тази глава описва методите на съставяне на глосара на дипломатически термини. Подборът на подходящи лексикални единици за глосара беше осъществен като се взеха предвид познанията на целевата група (студенти от специалност МО,

⁵ Програмата тагър е безплатна и е достъпна онлайн благодарение на университета Ланкастър.

неспециалисти в областта на дипломатията с ниво на английски език (B2-C1⁶). За най-подходящ тип глосар беше избран паралелен двуезичен речник.

Съставянето на дипломатическия глосар се осъществи, следвайки следните стъпки – 1) Избор на лексикални единици от корпуса; 2) Избор на адекватни еквиваленти на термините на целевия език; 3) Разработване на глосара – глосарът се състои от две основни части – 1. Глосар на термини и колокации и 2. Глосар на съкращенията, като всяка от двете части на глосара е разделена от своя страна на още две части – а) списък на корелати от английски на български език, б) списък на корелати от български на английски език. Лексикалните единици в първата част на глосара (термини и колокации) са подредени както по азбучен ред, така и по тяхното семантично значение, за да може търсената информация да бъде намерена по лесен и достъпен начин.; 4. Оценка и валидиране на глосара - качествата и точността на глосара бяха оценени от професионален преводач, преподавател по специализиран английски език и служител от Министерството на външните работи (виж Приложение 1) .

Цялата информация от хартиения глосар е качена и на офлайн приложение за Андроид, разработено на платформата React Native., което може да се използва на таблет или на мобилно устройство (виж Приложение II).

Глава 4

Типове дипломатическа кореспонденция

Глава 4 описва различните типове дипломатическа кореспонденция и техните основни характеристики – ноти, писма, меморандуми и др., но основно внимание се обръща на нотите (и по-точно вербалните ноти) и дипломатическите писма като едни от най-често използваните типове дипломатическа кореспонденция и предмет на това изследване.

⁶ Според Обща европейска референтна рамка за езиците.

Нотите биват два типа – лични (personal) и вербални (verbal) (Борисова 2013: 3). Личните ноти са подписани и са написани в първо лице под формата на писмо. Вербалните ноти се написани в трето лице и за разлика от личните ноти не са подписани, а само са поставени инициалите на съответното длъжностно лице в долния десен ъгъл на нотата. Вербални ноти могат да се използват както при официален повод, така и при не-толкова официален, като се занимават с рутинни задачи като издаване на визи и др. Това, което различава вербалните ноти от другите типове дипломатическа кореспонденция е типичната фраза, която се използва в началото (*The Embassy (or the Ministry of Foreign Affairs of (name of a country) presents its compliments to the Ministry of Foreign Affairs of (name of receiving state) and has the honor to.....*⁷) и в края на нотата (*The Embassy avails itself of this opportunity to renew to the Ministry the assurances of its highest considerations.*⁸).

Друг тип често използвана дипломатическа кореспонденция са дипломатическите писма - официални и неофициални (Блинкова 2012: 14). Неофициални писма се предпочитат при комуникация с длъжностни лица, които се познават, при административни или лични въпроси, като изразяване на благодарност за покана или молба за съдействие. Официалните писма се разменят при по-официални събития, като избирането на нов държавен глава, раждането на кралски наследник, национален празник, годишнина от независимостта на дадена страна и др. В този труд се разглеждат два типа дипломатически писма - поздравителни и съболезнователни писма, за да се наблюдава как учтивостта и официалният стил се проявяват, когато адресантът се идентифицира с положителните (поздравителни писма) и отрицателните емоции на адресата (съболезнователни писма). Подобно на вербалните ноти, дипломатическите писма следват точно определени изисквания, що се отнася до тяхната структура, организация и съдържание. Писмото обикновено се състои от седем части – заглавие (heading), адрес на получателя,

⁷ Посолството (или Министерството на външните работи на (име на държава) поднася своите почитания на Министерството на външните работи на (име на приемащата държава) и има честта да ... – превод К.Х.

⁸ Посолството се ползва от случая да поднови пред министерството уверенията си в отличната си към тях почит – превод К.Х.

поздрав (salutation), основната част на писмото (body), заключителното изречение (complementary close), подпис и адрес на подателя (superscription) (Блинкова 2012: 59).

Глава 5

Анализ на дипломатическата кореспонденция

В пета глава е представен същинският анализ на текстовете от корпуса според описаните в глава 3 методи на анализ.

5.1 Стратегии и структури за изразяване на учтивост в дипломатическата кореспонденция

Тази глава представя количествения и качествения анализ на корпуса, който се състои от 105 документа – 35 вербални ноти, 30 поздравителни и 40 съболезнователни писма. Анализът е осъществен на две нива – прагматично (анализ на стратегиите за изразяване на учтивост) и езиково (лексико-граматическо).

5.1.1 Стратегии и структури за изразяване на учтивост във вербалните ноти

Качественият анализ на вербалните ноти показва, че адресантът използва позитивна и негативна учтивост, за да спаси лицето на адресата. Не се срещат примери на други стратегии за изразяване на учтивост. Стратегията *позитивна учтивост* дава възможност на адресанта да покаже своето уважение към адресата, да подчертае важността на общуването с партньорската страна, да накара партньора да се почувства важен и оценен. С помощта на позитивна учтивост адресантът се идентифицира с желанията и нуждите на адресата, като демонстрира засилен интерес и одобрение към човека или институцията, към която се обръща. Две фрази се използват най-вече, за да се покаже желанието на адресанта да зачете позитивното лице на адресата - “present somebody’s compliments” и “has the honour

to” („поднасям комплименти на някого“, „имам честта да“⁹). Комуникацията с партньора сее показва като удоволствие и чест за адресанта – факт, който е нужно да се подчертае.

Позитивна учтивост се използва и във вербални ноти, които дават разяснения относно ново законодателство или обсъждат детайлите на определено споразумение между партньорски страни и трябва да бъдат договорени определени задължения. С помощта на позитивна учтивост се търси съгласие с отсрещната страна относно промени в условията на дадено споразумение. Такова съгласие е важно, за да може адресантът да спаси позитивното лице на адресата. Промените ще бъдат обсъдени заедно и мнението на страната-партньор се счита за важно:

*In accordance with these discussions, it is proposed that the Government of Bulgaria agree...*¹⁰

(В съответствие с тези обсъждания се предлага правителството на България да се съгласи...)

Често, за да се изрази такова търсене на съгласие, се използват безлични конструкции – “it is proposed that” („предлага се да“)¹¹. По този начин се постига по-голяма обективност на посланието и се избягва демонстрацията на сила и евентуален заплашващ лицето акт (FTA). Предложените промени са дискутирани и от двете страни, не са предложени и наложени само на адресата, а той взима дейно участие в дискусиите.

Демонстрирането на интерес към адресата може да бъде засилено чрез използването на прилагателното „esteemed” („уважаван, почитан“¹²) или на друго прилагателно в превъзходна форма преди името на съответната институция - “*the esteemed Embassy of the United States of America in Dhaka*” („почитаемото посолство

⁹ Превод К.Х.

¹⁰ Всички примери в анализа са взети от изследвания корпус и са преведени от автора на дисертацията. - превод К.Х.

¹¹ Превод К.Х.

¹² Дефиницията на думата е взета от онлайн речника Eurodict, <https://eurodict.com/dictionary/esteemed-24024>

на Съединените американски щати в Дака¹³). По този начин адресантът разкрива желание си да покаже по неоспорим начин своето уважение към адресата и да му направи комплимент.

В изследваните вербални ноти се наблюдава и използване на стратегията *негативна учтивост*. Тази стратегия е свързана с поддържането на негативното лице на събеседника. Негативна учтивост се предпочита в случаите, когато единият от събеседниците иска да наложи своята воля върху другия по някакъв начин, но в същото време се опитва да не накърни неговото лице.

Един от начините за изразяване на негативна учтивост е посредством *деперсонализиране* на адресанта и адресата. Те не са представени като самостоятелни индивиди със своите собствени имена, а като представители на институция – президент, министър на външните работи и др. Името на конкретен човек се споменава само в два случая - във вербални ноти, в които адресантът призовава за подкрепа за определен кандидат и при предоставяне на информация за заместване на даден посланик по време на неговото отсъствие:

The government of Brazil has decided to present the candidature of Ambassador Roberto Azevedo for the referred position.

(Правителството на Бразилия реши да представи кандидатурата на посланик Роберто Азеведо за посочената длъжност)

Негативна учтивост спомага и за намаляване на принудата и запазване на личната свобода на адресата. За целта се използват безлични конструкции и страдателен залог. Това дава възможност на адресанта да се дистанцира от действието, което трябва да се предприеме - той не го налага на адресата, а просто представя правилата и задълженията, с които всички трябва да се съобразят. Това е често използвана стратегия във вербални ноти, които съдържат списък с правила или изисквания, отнасящи се и до партньорската страна:

¹³ Превод К.Х.

It is also requested that the Organization provide a final report on how the funds were utilized and on the outcome of the project.

(Изисква се също така Организацията да представи окончателен доклад за начина на усвояване на средствата и за резултата от проекта).

С помощта на тези конструкции у адресата се създава усещането, че му се предоставя право на избор, а двамата участници в комуникацията са представени като равнопоставени партньори.

Негативното лице на адресата може да бъде спасено и като заплашващият лицето акт се окачестви като общо правило. Тази стратегия се използва, когато във вербална нота се представя нова политика или изискване, което се отнася и до двете страни:

In accordance with article 5 (1) of the 1968 Agreement cited above, the Government of Canada is further notifying

(В съответствие с член 5, параграф 1 от споразумението от 1968 г., цитирано по -горе, правителството на Канада допълнително уведомява ...)

Тази стратегия спасява негативното лице на адресата. На адресата не му е отнета свободата на действие, тъй като адресантът ясно му показва, че намесата в делата е необходима, за да се спазят новите изисквания, както и че тези изисквания се отнасят до всички, не само до адресата.

В резултат на количествения и качествения анализ на 35-те изследвани вербални ноти бяха открити 150 структури за изразяване на учтивост – 105 *ейджънт авойдъри*, 38 *скоуп-стейтъри*, 5 *маркери за учтивост*, 1 *консултативно средство* и 1 *комитъри*. Не са открити примери на *плейдауни*, *хеджове*, *ъндърстейтъри*, *даунтонъри*, *форуорнингс* и *хезитейтъри*. Най-често използваната структура за изразяване на учтивост са *ейджънт авойдърите*. Те представляват 70% от общия брой на структурите за изразяване на учтивост в изследваните текстове. Тази структура се използва, когато във вербалните ноти се представят правила и регламенти и фокусът се измества от вършителя на действието към самото

действие. Не е важно кой отправя молбата или напомня на партньорската страна за прилагането на дадена политика. Адресантът не налага своята воля и не се ограничава свободата на действие на адресата, а просто предоставя нужната информация:

*In such cases, the owner **may be required***

(В тези случаи от собственика може да се изисква...)

Втората най-често срещана структура са *скоуп-стейтърите* – 25% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Тези структури се използват, за да наблегнат още веднъж на важността от общуването с адресата. Той е представен като ценен партньор, с когото общуването е истинска чест. Най-често използваните скоуп-стейтъри са “I have the honor to “, “is pleased that” и “it appreciates”(„Имам честта да“, „се радва, че“ и „оценява“¹⁴).

При анализа са открити следните примери на *маркери за учтивост* - 4 примера на модалния глагол “would” и един пример на „моля“ (“please”) или 3,35% от общия брой структури за изразяване на учтивост. С помощта на *маркерите за учтивост* се изразява учтива молба за сътрудничество. Тъй като вербалните ноти рядко се използват за отправяне на учтиво искане поради своя информативен характер, в изследваните вербални ноти от корпуса са намерени само 5 примера от тази структура. От другите две структури - *консултативни средства* и *комитъри*, са открити само по един пример или честотата на употреба на всяка една от двете структури е 0,7% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Консултативни средства се използват за намаляване на принудата при отправянето на дадено искане, а с помощта на комитърите спомагат се набляга на важността от дискутираното действие и се демонстрира отдаденост към него. Поради предимно информативната функция на вербалните ноти и стремежът на адресанта да представа обективно посланието двете структури - *консултативни средства* и *комитъри*, не се използват често в този тип дипломатическа кореспонденция.

¹⁴ Превод К.Х.

От получените при анализа данни може да се направи извод, че изборът на определена стратегия или структура за изразяване на учтивост във вербалните ноти е тясно обвързана с комуникативните намерения на адресанта. Когато адресантът иска да покаже уважение, търси съгласието на адресата и се опитва да накара адресата да се почувства важен и ценен, той използва стратегията позитивна учтивост, маркери за учтивост, скоуп-стейтъри и комитъри. При необходимост от намаляване на принудата и когато адресантът се стреми да запази негативното лице на адресата и да представи обективна информация, се използва негативна учтивост и ейджънт авойдъри.

5.1.2. Стратегии и структури за изразяване на учтивост в поздравителните писма

Анализът на избраните поздравителни писма показва, че в този тип дипломатическа кореспонденция се използва само стратегията позитивна учтивост. Не са намерени примери за използвани други стратегии според концептуалната рамка на Браун и Левинсън (1987).

Стратегията *позитивна учтивост* допринася за идентифицирането на адресанта с нуждите и желанията на партньора в комуникацията и му дава възможност да демонстрира своя интерес и одобрение към него:

I wish to warmly congratulate you on your reappointment as Prime Minister of the Republic of Bulgaria.

(Искам сърдечно да ви поздравя за преназначаването ви като министър - председател на Република.)

Адресантът е осведомен за хубавото събитие, което се е случило в партньорската страна и го използва като повод да покаже своето уважение към адресата и да го увери, че го възприема като ценен партньор.

Различни фрази могат да бъдат използвани, за да покажат желанието на адресанта да уважи позитивното лице на другия и да демонстрира желанието си да се отнася към него като към член на една и съща група, като одобрението и положителното

отношение към адресата може допълнително да се подчертае с помощта на прилагателно с положителна конотация, най-често в превъзходна степен: „I extend my most sincere congratulations”, “Please accept my warmest congratulations” („Изказвам най -искрени поздравления“, „ Моля, приемете моите най -сърдечни поздравления“)¹⁵.

Тези фрази се използват от адресанта, за да въведат причината за написването на писмото:

*Allow me to express **my warmest and most sincere congratulations** on your appointment as Minister of Foreign Affairs in the Republic of Albania.*

*(Позволете ми да изразя **моите най -топли и най -искрени поздравления** за назначаването ви за министър на външните работи на Република Албания.)*

След изясняване на причината за написването на писмото, адресантът често отправя пожелания за добро и проспериращо бъдеще на адресата и неговата страна, като така отново набляга на позитивните чувства, които изпитва към своя партньор.

Адресантът може да покаже засилен интерес към адресата и като го поздравява за постиженията. Страната партньор винаги е описана като ценен съюзник, а техните неуморни усилия са представени като ключов фактор за постигането на общи цели. Използването на маркери, които да показват, че адресатът е възприеман като част от групата, от едно цяло също е често използвана стратегия за изразяване на учтивост в поздравителните писма. С помощта на тези маркери адресантът зачита позитивното лице на адресата и го кара да почувства принадлежност към групата, към която и двамата принадлежат, кара го да се почувства уважаван и приет.

Най-често използваните такива маркери са местоименията в първо лице множествено число „ние“, „нас“ и „наш“ (“we”, “us” и “our”):

*Dynamic development of **our** relations is conditioned by ever-expanding political, economic and cultural ties, and **our** mutually beneficial cooperation.*

¹⁵Превод К.Х.

*(Динамичното развитие на **нашите** отношения се обуславя от непрекъснато разширяващите се политически, икономически и културни връзки и **нашето** взаимноизгодно сътрудничество.)*

Използва се структурата „включващо ние“ (“inclusive we”), която цели предизвикването на чувство на общност и изгражда усещането на връзка с адресата.

Адресантът и адресатът не са деперсонализирани в дипломатическите поздравителни писма. Примери за употреба на личните местоимения “аз” и “вие” могат да бъдат намерени във всички изследвани поздравителни писма от корпуса. Тези местоимения най-често се срещат в писма, при които се поднасят поздравления на адресата по повод неговото назначение на важна длъжност. По този начин се намалява социалната дистанция между адресанта и адресата и общуването между тях става по-приятелско. Въпреки че участниците в общуването не са деперсонализирани, всеки един от тях се разглежда не като личност със своята индивидуалност, а представител на поста, който заема. Често адресантът използва само дадената длъжност, за да се обърне към адресата: “Уважаеми г-н президент“, „Уважаеми г-н Президент“, „Ваше Превъзходителство“.

Друга стратегия за изразяване на учтивост, която допринася за осъществяване на успешна дипломатическа комуникация, е даването на примери за съвместна работа между двете страни. Адресантът припомня различни случаи, при които двамата с адресата са работели заедно и изразява своята признателност и позитивна оценка за добрите резултати от това сътрудничество, като по този начин спасява позитивното лице на адресата. Нещо повече – адресантът е оптимист и изразява своето силно убеждение, че сътрудничеството ще продължи и ще бъде взаимно изгодно и за двете страни:

*I believe that friendship and cooperation between **Azerbaijan and Bulgaria** will **continue to develop and strengthen** in a comprehensive and consistent manner in the best interests of our peoples.*

(Вярвам, че приятелството и сътрудничеството между Азербайджан и България ще продължат да се развиват и укрепват по всеобхватен и последователен начин в най-добрия интерес на нашите народи.)

В изследваните тридесет поздравителни писма са използвани 90 структури за изразяване на учтивост – 38 маркери за учтивост, 1 консултативно средство, 25 - комитъри, 12 - скоупстейтъри и 14 - ейджънт авойдъри. В изследваната кореспонденция са намерени следните маркери за учтивост - 16 примера на модалния глагол “would” и 22 на „моля“ (“please”) или това са 43,2% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Тези структури добавят учтивост към изказването и много често могат да бъдат открити в началните или заключителните изречения на поздравителните писма:

*Please accept my congratulations on Slovenia’s national holiday – Statehood Day.
(Моля, приемоте моите поздравления за националния празник на Словения -
Деня на държавността)*

Намерени са 25 примера за комитъри или 27,8% от общия брой на структурите за изразяване на учтивост. Тези структури демонстрират важността на обсъжданото действие и най-често се използват в контекста на взаимоотношенията между две страни, когато адресантът иска да подчертае необходимостта от тези взаимоотношения и да призове за съвместна работа, с която да се постигнат взаимно изгодни резултати. Убеждението на адресата във важността на обсъжданите взаимоотношения допълнително да се засили с помощта на наречия като “strongly” и “firmly” („силно“ и „твърдо“¹⁶):

Tapping more into these assets, I strongly believe that we can elevate our bilateral relations to a higher level.

(Като използвам повече тези активи, аз силно вярвам, че можем да издигнем двустранните си отношения на по-високо ниво.)

¹⁶ Превод К.Х.

В поздравителните писма са употребени и 14 ейджънт авойдъра, които представляват 15,6% от общия брой на структурите за изразяване на учтивост.

I am confident that under your wise leadership the relations of friendship and good cooperation between the Kingdom of Cambodia and the European Commission will be further strengthened and developed in the years to come.

(Убеден съм, че под вашето мъдро ръководство отношенията на приятелство и добро сътрудничество между Кралство Камбоджа и Европейската комисия ще бъдат допълнително укрепени и развити през следващите години.)

Вършителят на действието не е персонализиран т.е. се поставя акцент върху действието, а адресантът и адресата са равнопоставени. Страните работят заедно, за да постигнат обща цел и нито адресантът, нито адресата са представени във водеща позиция.

Друга структура за изразяване на учтивост открита в поздравителните писма са *скоупстейтърите* - 12 примера или 13,3% от общия брой на структурите за изразяване на учтивост. Някои от най-често използваните скоупстейтъри са следните: "I have the pleasure to", "I am happy to", "I have the honour to", "I am pleased that" („Имам удоволствието да“, „Щастлив съм да“, „Имам честта да“, „Радвам се да“)¹⁷. Те се използват, за да засилят позитивния ефект от изказването и дават възможност на адресанта да наблегне още повече върху това колко е щастлив и колко важна е за него комуникацията с адресата.

Само един пример на консултативни средства беше открит при анализа на поздравителните писма или 0,1% от общия брой на структурите за изразяване на учтивост. Тази структура не е често срещана при този тип дипломатическа кореспонденция и се използва от адресанта, когато учтиво моли адресата за съдействие.

¹⁷ Превод К.Х.

В изследваните поздравителни писма не са открити други структури за изразяване на учтивост.

От анализиранияте данни може да се заключи, че изборът на стратегии и структури за изразяване на учтивост е тясно свързан със съдържанието на поздравителните писма и комуникативните намерения на адресанта. Поради същността на поздравителните писма - да изразяват поздравления по повод изборна победа, рожден ден на държавен глава, национален празник и др., адресантът се стреми да спаси позитивното лице на адресата, да демонстрира респект и да подчертае важната роля, която играе комуникацията с партньорската страна. За да постигне тези свои цели адресантът използва стратегията позитивна учтивост и структурите маркери за учтивост, комитъри и скоупстейтъри. В този тип дипломатическа кореспонденция адресантът не оказва натиск върху адресата и не заплашва неговото негативно лице, което прави излишно употребата на стратегията негативна учтивост. Само в поздравителни писма, при които адресантът говори за приятелски дипломатически отношения с партньорска страна, се използват ейджънт авойдъри- за да се постигне равнопоставеност между двамата партньори.

5.1.3. Стратегии и структури за изразяване на учтивост в съболезнователните писма

Количественият и качественият анализ на избраните съболезнователни писма в корпуса показва употребата на стратегията позитивна учтивост от страна на адресанта.

Стратегията позитивна учтивост се използва, когато адресантът иска да се идентифицира с желанията и нуждите на адресата. С адресата се е случила неприятна случка и адресантът съпреживява негативните емоции на своя партньор. Позитивна учтивост често се използва в началните изречения на съболезнователните писма, за да въведе причината за съставянето на писмото. Позитивна учтивост може да се изрази със следните езикови фрази: “Allow me to convey my sympathy over”, “I would like to express my condolences”, “I was deeply

saddened to learn” („Позволете ми да изразя своето съчувствие относно“, „Бих искал да изразя моите съболезнования“, „Бях дълбоко натъжен да науча“) и др.¹⁸, като съчувствието, изпитвано към адресата може да бъде засилено допълнително с помощта на прилагателно или наречие, най-често в превъзходна форма – “heartfelt sympathy”, “much sorrow”, “profound sadness” („искрено съчувствие“, „дълбоко прискърбие“, „дълбока тъга“) ¹⁹.

За да подчертае своите комуникативни намерения - да покаже положително отношение към адресата, да спаси неговото позитивно лице и да го накара да се почувства ценен и част от цялото, адресантът може да помоли адресата да предаде своите съболезнования на жертвите и техните семейства:

*I join my Prime Minister, General Prayut Chan-o-cha, in extending deepest condolences and sympathy to **the bereaved families of the victims and those affected by this disaster.***

*Присъединявам се към моя министър-председател, генерал Прают Чан-оча, в изразяването на най-дълбоките съболезнования и съчувствие към **опечалените семейства на жертвите и засегнатите от това бедствие.***

Адресантът използва позитивна учтивост и при опитите си да накара адресата да се почувства оценен. За да постигне това адресантът преувеличава интереса, одобрението и съчувствието си към адресата. Най-често тази стратегия се използва при съболезнователни писма, които изразяват съболезнования за починал човек. Постиженията на починалия са представени подробно, а той е обрисован с помощта само на прилагателни и съществителни с положителна конотация като талантлив политик и ценен партньор, който неуморно е работил за просперитета и благосъстоянието на своя народ, а неговите усилия са ключов фактор при създаването на приятелски взаимоотношения между двете страни. Изразява се и увереност, че заветите на починалия значим човек няма да бъдат забравени и

¹⁸ Превод К.Х.

¹⁹ Превод К.Х.

тяхната добра работа ще намери приемственост, за да се подsigури бъдещият просперитет на партньорската страна:

*At this time of bereavement, I hope that your people will overcome this grievous loss and, under your good leadership, **your nation will build upon his legacy and achieve further success.***

*(В този печален момент се надявам, че Вашият народ ще преодолее тази тежка загуба и под Вашето добро ръководство **Вашата нация ще изпълва неговото наследство и ще постигне по-нататъшни успехи.**)*

В някои съболезнователни писма адресантът използва позитивна учтивост, за да изрази своята увереност, че ситуацията, в която в момента се намира партньорската страна ще се подобри в бъдеще. Ако поводът за съставяне на писмото е терористична атака, адресантът обикновено отправя пожелание за по-бързо възстановяване на жертвите и заклеява тероризма. Набляга се и на важността от сътрудничеството на партньорските страни – заплахата от тероризма може да бъде елиминирана само с взаимна подкрепа. По този начин адресантът и адресатът са представени като принадлежащи към една и съща група, които са си поставили обща цел, а позитивното лице на адресата е спасено.

Няколко фрази се използват, за да се изрази оптимизъм и вяра в светлото бъдеще на двете страни, които ще успеят да преодолеят негативните последствия на трагичното събитие - “It is my hope”, “I am confident”, “I hope”, “I believe”, “I am sure”, “I pray” („Надявам се“, „Сигурен съм, че“, „Надявам се“, „Вярвам“, „Сигурен съм“, „Моля се“) ²⁰. Това убеждение може допълнително да се засили с помощта на прилагателни и наречия като “fervent”, “sincerely”, “strong” („горещо“, „искрено“, „силен“) ²¹:

*It is my **fervent** hope that the situation will improve shortly.*

*(**Горещо** се надявам, че ситуацията скоро ще се подобри).*

²⁰ Превод К.Х.

²¹ Превод К.Х.

Друга стратегия за изразяване на учтивост, която допринася за спасяването на позитивното лице на адресата е използването на маркери, които да показват, че адресатът е възприеман като част от групата, от едно цяло. Най-често срещаните такива маркери в съболезнователните писма са местоименията в първо лице множествено число „ние“, „наш“ и „нас“. Използва се структурата *включващо ние* която има за цел да предизвика усещането за общност и връзка между участниците в комуникацията. По този начин адресантът, заедно с народа, който представя, демонстрира своята съпричастност към ужасното събитие, което се е случило в страната на адресата – терористична атака, природно бедствие или смъртта на важна политическа фигура.

Обикновено адресантът и адресата в съболезнователните писма не са деперсонализирани. Примери за употреба на личните местоимения “I” („аз“) – отнасящо се до адресанта, и “you” („ти/Вие“) – отнасящо се до адресата, могат да бъдат намерени във всички изследвани съболезнователни писма. Използването на личното местоимение „аз“ цели да намали социалната дистанция, която съществува между двамата партньори в комуникацията. Общуването между двамата става приятелско и добронамерено и още веднъж се демонстрира, че адресантът съпреживява загубата на адресата и той, лично, ще помогне на адресата да преодолее изпитваната скръб.

Въпреки че адресантът и адресата не са деперсонализирани в дипломатическите съболезнователни писма, на тях не се гледа като на отделни личности, а просто като на представители на постове, които заемат т.е. личността на индивида не е поставена във фокуса на общуването, той участва в комуникацията в качеството си на президент, министър на външните работи, посланик и др.

Адресантът прибегва до употребата на позитивна учтивост, за да спаси позитивното лице на адресата, като припомни общи преживявания с адресата. Това е често използвана стратегия в съболезнователни писма написани по повод кончината на известен политик – адресантът си припомня различни случаи, при които е работил заедно с починалия човек и изразява своите благодарности от

сътрудничеството. Подчертава се важната роля, която този човек е играл в отношенията между двете страни като се набляга на неговите положителни качества.

При съболезнователни писма, създадени по повод трагично събитие като терористична атака или природно бедствие, адресантът може да спаси позитивното лице на адресата и като покаже благодарност за оказването на подкрепа при предишен случай от страна на адресата. Сега, когато страната партньор се нуждае от помощ, адресантът ще предложи своето съдействие. Адресатът ще очаква такава реципрочност на действията като правило и право, което всеки един представител на една общност притежава:

Japan received a large amount of support and many condolences from Iraq at the time of the Great East Japan Earthquake in 2011. Over the years, each country has supported the other in this way whenever a natural disaster has occurred.

(Япония получи голяма подкрепа и много съболезнования от Ирак по време на голямото земетресение в Източна Япония през 2011 г. През годините всяка страна е подкрепяла другата по този начин винаги, когато е настъпило природно бедствие.)

Количественият и качественият анализ на съболезнователните писма не откриват използването на други стратегии за изразяване на учтивост. При този типкореспонденция адресантът поднася съболезнования и уверява партньора си в своята солидарност. Не е заплашено негативното лице на адресата, за това не е необходимо да се прибегва до стратегията негативна учтивост.

Анализът на тридесет и деветте съболезнователни писма показва, че в тях са използвани общо 105 структури за изразяване на учтивост – 41 маркери за учтивост, 1 консултативно средство, 1 комитъри, 25 скоупстейтъри и 27 ейджънт авойдъри.

Маркерите за учтивост представляват най-често срещаната структура за изразяване на учтивост в съболезнователните писма. Открити са 41 маркера за учтивост или

39% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Най-често използваните структури са “моля“ (please) и модалния глагол “would”. Използват се, за да добавят допълнителна учтивост към изказването и често се срещат при представяне на причината на съставяне на съобщението или в заключителните изречения на съболезнователните писма:

Please accept, Mr. Deputy Prime Minister, the assurances of my highest consideration and esteem.

(Моля, приемете, г -н вицепремиер, уверенията за моето най-високо уважение и внимание.)

В съболезнователните писма са открити и 27 ейджънт авойдъри или 25,7% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Тази структура служи, или да се наблегне повече върху самото действие, а не върху извършителя. Често до тази структура се прибъгва, за да се отклони евентуална критика към адресата, например при трагични събития като терористичен акт. По този начин адресантът се идентифицира с болката и страданието на адресата, но се дистанцира от виновниците за инцидента.

Друга сравнително често срещаща се структура в съболезнователните писма са скоупстейтърите. От тях в изследваните писма са открити 25 примера или 23.8% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Тази структура се използва за изразяване на субективно мнение относно дадено действие т.е. набляга се на солидарността, която адресантът изпитва към трагичното събитие, случило се на адресата. Въздействието на структурата може допълнително да се засили с помощта на интензификатори от рода на “much”(много) и “great”(голям) или с помощта на прилагателно в превъзходна форма:

*It is with the **deepest** sorrow that I have learnt of the death of President Lech Kaczynski and First Lady Madame Kaczynska.*

(С най -дълбока скръб научих за смъртта на президента Лех Качински и първата дама мадам Качинска.)

Структурата *score-staters* се използва в съболезнователните писма и когато адресантът желае да наблегне на позитивните качества на починалия човек.

При анализа са открити и 11 примера от структурата комитъри или 10,5% от общия брой структури за изразяване на учтивост. Комитърите показват засилена ангажираност със съдържанието на изказването и се използват най-вече при поднасяне на съболезнования за трагично събитие – природно бедствие или терористична атака. Употребата на тази структура показва убедеността на адресата, че хората, засегнати от злополучните събития ще успеят да се справят с трагичните последици на злополуката:

At this time of bereavement, I hope that your people will overcome this grievous loss and, under your good leadership, your nation will build upon his legacy and achieve further success.

(Надявам се в този момент на опечаление вашият народ да преодолее тази тежка загуба и под вашето добро ръководство вашата нация ще надгради наследството му и ще постигне по-нататъшни успехи.)

Количественият и качественият анализ показва, че консултативни средства са използвани само веднъж в изследваните съболезнователни писма. Тази структура се използва, когато адресантът иска да направи учтива молба. Това не е често срещана структура в този тип дипломатическа кореспонденция, тъй като при него не е прието да се отправят молби. Консултативно средство е използвано при молба от страна на адресанта да се предадат неговите съболезнования на семействата на жертвите на трагичен инцидент, като по този начин се демонстрира емоционална ангажираност и се подчертава съпричастността на адресанта към трагичното събитие.

В изследваните писма няма примери за *плейдауни*, *хезитейтъри*, *форуорнинги*, *хеджове*, *ъндърстейтъри* и *даунтонъри*, тъй като при тези писма липсва налагане на волята върху адресата и не се застрава неговото негативно лице, следователно не е необходимо да се смекчи перлокутивния ефект на изказването.

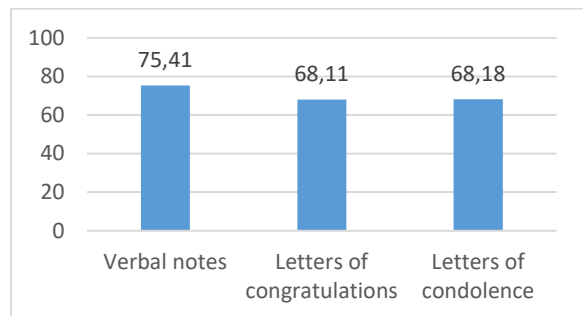
Анализът на съболезнователните писма, част от събрания корпус отново показва връзка между комуникативните намерения на адресанта и избраните стратегии и структури за изразяване на учтивост. За да изрази своите съболезнования за дадено трагично събитие и да покаже своята емпатия към загубата на адресата, адресантът прибегва до употребата на стратегията позитивна учтивост и използва структурите маркери за учтивост, комитъри и скоупстейтъри. С тяхна помощ адресантът се идентифицира с адресата и спасява неговото позитивно лице, като демонстрира своето уважение и подчертава важността на адресата като партньор. Изразява се съчувствие към случилото се трагично събитие, но и адресантът не пропуска да се разграничи от причините довели до него, като използва структурата ейджънт авойдъри.

Данните от анализа на избрания корпус водят до заключението, че комуникативните намерения на адресанта във вербалните ноти и дипломатическите писма са тясно свързани с избора на стратегии и структури за изразяване на учтивост и подходящият избор на такива конкретни стратегии и структури е ключов фактор за осъществяването на успешна комуникация в дипломатическите ноти и писма.

5.2 Анализ на нивото на официалния стил в дипломатическата кореспонденция

Количественият анализ разкрива високи стойности на нивото на официалност на анализирания три типа дипломатически документи - вербални ноти (75,41%), съболезнователни писма (68,18%) и поздравителни писма (66,11%). Най-често срещаната категория думи във вербалните ноти е категорията на съществителните – 25,07%, а най-рядко срещаната – категорията на местоименията – 1,04%. Най-често срещаната категория думи в поздравителните писма е категорията на съществителните – 22,36%, а най-рядко срещаната – категорията на наречията – 3,70%. Категорията, която се среща най-често в съболезнователните писма е категорията на съществителните – 21,89%, а най-рядко срещаната – деиктичната категория на наречията – 3,12%.

Резултатите от количествения анализ на нивото на официалност могат да бъдат представени на следната фигура:

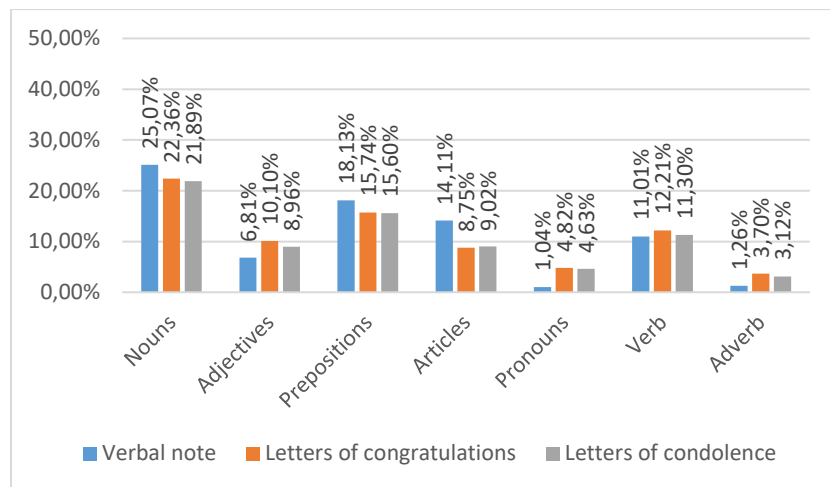

Фиг. 1: Ниво на официалност на вербалните ноти, поздравителните и съболезнователните писма от изследвания корпус

Почти никаква разлика не може да се забележи при нивото на официалност на поздравителните и съболезнователните писма (разлика от 0,7% е пренебрежимо малка, за да се вземе под внимание). Тази резултат може да се обясни с факта, че поздравителните и съболезнователните писма са подтипове на дипломатическите писма и имат сходни характеристики. И при двата типа писма адресантът изразява дадено отношение към събитие и се идентифицира с чувствата и емоциите на адресата – поднасят поздравления при позитивно събитие (празник, изборна победа, национален празник и др.) и съболезнования при трагично събитие (инцидент, терористична атака, кончината на известен човек и др.). При вербалните ноти нивото на официалност е с около 7% по-високо от това на писмата – 75,41%, сравнено с 68%. При вербалните ноти на адресанта се предоставя информация относно правила и регламенти, относно организацията на дадено събитие, относно отсъствието на посланик. За разлика от съболезнователните и поздравителните писма, адресантът във вербалните ноти не се идентифицира с адресата, а се дистанцира от него, за да не застраши неговата свобода на действие и да предостави обективна информация. От получените резултати от количествения анализ на нивото на официалността на вербалните ноти, поздравителните и съболезнователните писма може да се заключи, че съществува връзка между комуникативните намерения на адресанта и нивото на официалност.

Трите типа дипломатическа кореспонденция се характеризират с високо ниво на официалност, което обяснява високата честота на употреба на недеиктичните категории (около 64% във вербалните ноти, около 57% в поздравителните писма и около 56% в съболезнователните писма) в сравнение с честотата на употреба на деиктичните категории (около 13% във вербалните ноти, около 21% в поздравителните писма и около 20% в съболезнователните писма). Честотата на употреба на тези категории е тясно свързана с нивото на официалността – колкото по-висока е честотата на употреба на недеиктичните категории, толкова по-високо е нивото на официалността (Деуаел 1999: 19). При поздравителните и съболезнователните писма могат да се наблюдават много подобни честоти на употреба на отделните категории от думи, като това може да се обясни с подобните цели на създаване - адресантът изразява своето отношение към нещо, което се е случило на адресата т.е. може да се заключи, че комуникативните намерения на адресанта в изследваните дипломатически писма са свързани с честотата на употреба на деиктичните и недеиктичните категории от думи и с нивото на официалност.

Резултатите от изследването на честотата на употреба на различните категории думи в дипломатическата кореспонденция може да се представи със следната фигура:

Фиг. 2: Честота на употреба на деиктичните и недеиктичните категории думи във вербалните ноти, поздравителните и съболезнователните писма от изследвания корпус

Процентът на съществителните имена, използвани във вербалните ноти и дипломатическите писма е почти два пъти по-голям от процента на използваните глаголи (около 23% използвани съществителни в трите типа дипломатическа кореспонденция в сравнение с около 11% глаголи). По-високата честота на съществителните е свързана с формалността (Браун и Левинсън 1978: 212). По-високият процент на съществителни е свързан с комуникативните намерения на адресанта – той просто предоставя информация на адресата или изразява своите поздравления и съболезнования, но не е толкова директен и се дистанцира от поднесената информация, за да не притиска и да не налага волята си върху адресата – „номиналният стил е вероятно да бъде по-монотонен, по-малко личен и по-официален. Изглежда, че е внимателно обмислена и наблюдавана продукция. Вербалният стил, от друга страна, е характерен за спонтанна и неререфлектираща реч. Той е непосредствен, неформален и разнообразен“²² (Филдинг и Фрейзър 1978: 226).

От фигура 2 се вижда, че честотата на употреба на предлозите във вербалните ноти е по-висока (18,13%) в сравнение с поздравителните (15,74%) и съболезнователните писма (15,60%). По-високият процент на съществителни и предлози в анализирания вербални ноти може да се разглежда като знак за номинализация. С помощта на номинализация и пасивни конструкции се постига дистанциране на адресанта от предаденото съобщение (Палтридж 2013: 352). Това средство може да се използва във вербалните ноти, когато адресантът информира партньора за определени негови задължения и иска да спаси неговото негативно лице и да избегне налагането на принуда.

Трите изследвани типа дипломатическа кореспонденция се характеризират и с ниска честота на употреба на местоименията – 1,04% във вербалните ноти, 4,82% в поздравителните писма и 4,63% в съболезнователните писма. Полученият резултат отново се свързва с желанието на адресанта да запази дистанция и да уважи свободата на действие на адресата. Във вербалните ноти почти не се срещат лични

²² Превод К.Х.

местоимения, тъй като адресантът и адресата не са персонализирани, а се възприемат като представители на определена институция – посолство, Министерство на външните работи и др. Лични местоимения (личните местоимения „аз“ и „ти“ – на англ. “I” и “you”) са намерени само в една от изследваните вербални ноти, като с тяхна помощ се набляга на личната отговорност при изпълняването на важна молба.

Процентът на използваните местоимения е по-висок при изследваните поздравителни и съболезнователни писма, отколкото при вербалните ноти, като това може да се обясни с необходимостта на адресанта в писмата да се идентифицира с нуждите на адресата и да го накара да се почувства оценен и уважаван. Местоимения като „ние“, „наш“ и „нас“ (на англ. “we”, “our” и “us”) се използват като маркери за идентичност на групата и служат за предизвикване на усещане за партньорство, спасяват позитивното лице на адресата и го карат да се чувства приет и уважаван като част от една група.

В съболезнователните писма адресантът може да използва местоимения, особено местоименията „ние“ и „наш“ като маркери за идентичност на групата, за да изрази солидарност с трагични събития, случили се в страната на адресата:

*Just as **we** saw the people of Manchester coming together to the aid of the victims in a demonstration of unbroken spirit and fortitude, **we** stand in solidarity together with you, the rest of the British people and all those who share **our** values.*

*(Точно както **ние** видяхме хората на Манчестър да се събират на помощ на жертвите като демонстрират непоколебим дух и сила, **ние** сме солидарни заедно с вас, останалата част от британския народ и всички онези, които споделят **нашите** ценности.)*

В заключение може да се обобщи, че количественият и качественият анализ на вербалните ноти, поздравителните и съболезнователните писма показват едни три много официални типа дипломатическа кореспонденция. Вербалните ноти се характеризират с по-високо ниво на официалност от писмата поради факта, че нотите са създадени предимно да предоставят информация на адресата относно

нови правила и регламенти, организацията на събитие, отсъствието на посланик и др. По-високото ниво на официалност на вербалните ноти също така се свързва и с желанието на адресанта постави по-голяма дистанция между себе си, адресата и предаденото съобщение, за да избегне налагане на волята си и да осигури свобода на действие на адресата. Поздравителните и съболезнователните писма имат подобни характеристики като два подтипа на официалните дипломатически писма. Честотата на употреба на различните категории от думи - по-висок процент на съществителните в сравнение с глаголите, процентът на предлозите и местоименията, е тясно свързан с нивото на официалността и комуникативните намерения на адресанта.

Глава 6

Заклучение

Дисертационният труд представя основните характеристики на *учтивостта* и *формалността*, като прави обзор на най-важните теории, които описват и изследват двете явления. Трудът също така разглежда и основните теоретични постановки, необходими за съставянето на глосар на дипломатическите термини и съкращения, за да бъде избран най-подходящият формат за нуждите на студенти от специалност МО – паралелен двуезичен глосар.

Освен това работата представя и основните характеристики на различните типове дипломатическа кореспонденция – ноти, дипломатически писма, паметна записка и др. , като се фокусира върху най-често използваните дипломатически документи – вербални ноти и официални дипломатически писма.

Основна част от дисертационния труд представлява анализът на избрания корпус, който се състои от 105 дипломатически документа (35 вербални ноти, 30 поздравителни и 40 съболезнователни писма). Качественият и количественият анализ на изследваните дипломатически документи разкрива кои са използваните стратегии и структури за изразяване на учтивост. Позитивна учтивост се наблюдава и при трите типа дипломатически документи. Негативна учтивост е открита само

при избраните вербални ноти, които предоставят информация относно правила и регламенти. Най-често използваната структура за изразяване на учтивост в двата типа дипломатически писма са маркерите за учтивост, а във вербалните ноти - ейджънт авойдърите. В изследваните дипломатически документи са открити още скоупстейтъри и комитъри. Структурата за изразяване на учтивост, която най-рядко се среща са консултативните средства. Получените резултати показват съществуването на тясна връзка между избора на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост и комуникативните намерения на адресата. Когато цели да покаже своето уважение към адресата и да се идентифицира с неговите чувства и емоции (както положителни, така и отрицателни), да спаси позитивното лице на адресата и да го накара да се чувства приет и ценен, адресантът използва стратегията позитивна учтивост, маркери за учтивост, скоупстейтъри и комитъри. Когато иска да се дистанцира от предаденото съобщение, да спаси негативното лице на адресата и да избегне накърняването на свободата на действие на адресата, адресантът прибегва до стратегията негативна учтивост и структурите ейджънт авойдъри. Резултатите от количествения и качествения анализ на стратегиите и структурите за изразяване на учтивост дават отговор на двата изследователски въпроса: 1) идентифицират се стратегиите и структурите за изразяване на учтивост и факторите, които влияят върху техния избор от страна на адресанта във вербалните ноти, в поздравителните и в съболезнователните писма; 2) открива се връзка между комуникативните намерения на адресанта и избора на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост в избрания корпус от дипломатическа кореспонденция.

Избраният корпус беше анализиран и с цел да се открие неговото ниво на официалност, изчислено с помощта на формулата на Хайлайен и Деуаел (1999). Анализираните данни показват, че трите типа дипломатически документи се характеризират с високо ниво на официалност над 66%. Поздравителните и съболезнователните писма имат подобно ниво на официалност (66,11% за поздравителните писма и 68,18% за съболезнователните писма), като тези

резултати са очаквани, тъй като те са два подтипа на официалните дипломатически писма. Освен нивото на официалност на избраните вербални ноти и дипломатически писма се изследва и честотата на употреба на деиктическите и недеиктическите категории думи (според класификацията на Хайлайен и Деуаел 1999). Анализът показва, че честотата на употреба на недеиктическите категории думи (съществителни, прилагателни, предлози и определителни и неопределителни членове) е по-висока от честотата на употреба на деиктическите категории думи (местоимения, глаголи, наречия и междуметия), което е тясно свързано с високото ниво на официалност на дипломатическата кореспонденция.. Дипломатическата кореспонденция също така се характеризира с по-висок процент на съществителните имена (около 23%) в сравнение с процента на използваните глаголи (около 11%). Такъв стил, в който преобладават съществителните имена, е по-малко личен и по-официален. Поздравителните и съболезнователните писма се характеризират с по-висок процент на местоименията в сравнение с вербалните ноти, което е свързано с желанието на адресанта да се идентифицира с емоциите на адресата и да демонстрира своята емпатия с преживяното от тях, да намали съществуващата дистанция с адресата в комуникативния процес и да спаси неговото позитивно лице. При вербалните ноти, от друга страна, има по-висок процент на използвани предлози в сравнение с двата типа дипломатически писма. Тъй като по-високият процент на съществителни и предлози може да се счита за индикация за номинализация, от това може да се заключи, че във вербалните ноти адресантът и адресата са по-дистанцирани отколкото в писмата, тъй като адресантът се опитва да избегне налагане на волята и да спаси негативното лице на адресата.

Резултатите от количественото и качествено изследване на избраните вербални ноти, поздравителни и съболезнователни писма отговаря на трите изследователски въпроса – 1) нивото на официалност на документите в корпуса е изчислено; 2) нивото на формалност на различните типове дипломатическа кореспонденция е

анализирано; 3) анализът доказва съществуването на връзка между комуникативните намерения на адресанта и нивото на официалност.

Анализът показва съществуването на тясна връзка между избора на използваните стратегии и структури за изразяване на учтивост и нивото на официалност с намеренията, които са причина за съставянето на дипломатическите документи. Познаването на характеристиките на учтивостта и официалността подпомагат ефективната комуникация в сферата на дипломацията и е важна предпоставка за установяването на приятелски и взаимно изгодни отношения между страните.

Беше постигната и другата допълнителна цел на този дисертационен труд – да състави глосар на дипломатическите термини за студенти от специалност Международни отношения. Глосарът предоставя еквивалентите на дипломатически термини и фрази на английски и на български език. Състои се от 1120 единици на български език и 1120 единици на английски език. Освен еквиваленти на дипломатически термини и фрази на английски и български, глосарът също така предоставя и еквивалентите на български и английски на 89 дипломатически съкращения. Заедно със хартиения дипломатически глосар беше създадено и офлайн приложение за Андроид, в което е качена цялата информация от хартиения глосар (описание на приложението може да се види в Приложение II). Приложението улеснява търсенето на дипломатическа терминология и ще предостави голяма помощ на студентите от специалност МО при работата им с дипломатически документи.

Може да се твърди, че целите на настоящия дисертационен труд са постигнати. Като резултат от изследването бяха идентифицирани стратегиите и структурите за изразяване на учтивост и нивото на официалност в избраните вербални ноти, поздравителни и съболезнователни писма. Изследвани са факторите, които оказват влияние върху употребата на учтивостта и официалността и беше намерена връзка между комуникативните намерения на адресанта и нивото на официалност и употребата на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост. Беше придобито ценно теоретично и практично познание, които може да бъде

приложено при работата със студенти от специалност МО и може да спомогне за подобряване на техните умения по специализиран дипломатически английски.

Приноси на теоретично, методологично и практическо ниво

- 1) Дисертационният труд предоставя дефиниции и характеризира най-важните характеристики на учтивостта и официалността. Обяснява следните основни понятия – позитивно и негативно лице, позитивна и негативно учтивост, стратегии и структури за изразяване на учтивост, ниво на формалност, официален и неофициален стил, дълбока и повърхностна официалност и др. Дефинициите са базирани на теоретичен преглед и критично четене на публикации в няколко научни области – прагматика, стилистика и социолингвистика.
- 2) Дисертацията установява модели за анализ на употребата на учтивост в дипломатическата кореспонденция и описва стратегиите и структурите за изразяване на учтивост, открити във вербалните ноти, поздравителните и съболезнователните писма. Идентифицирани бяха факторите, които влияят върху избора на конкретни стратегии и структури за изразяване на учтивост, и бе открита връзка между тези фактори и комуникативните намерения на адресанта.
- 3) Беше изчислено нивото на официалност и във вербалните ноти и дипломатическите писма от събрания корпус и бяха идентифицирани факторите, които влияят върху нивото на официалност в различните типове дипломатическа кореспонденция.
- 4) Трудът представя накратко основните характеристики на различните типове дипломатически документи и обяснява важни детайли относно тяхното съдържание и структура – практическо познание, което може да бъде използвано в часовете на студенти от специалност МО, за да подобри тяхната работа с дипломатически текстове и да им помогне сами да съставят дипломатически текстове.
- 5) Беше съставен глосар на дипломатическите термини и офлайн приложение, което съдържа всички данни от хартиения глосар. Целта на този глосар е да улеснява работата на студентите от специалност МО с дипломатически текстове като предоставя лесен достъп до ключова дипломатическа лексика.

Цитирана в автореферата литература

- Arndt, H. and Janney, R.W. (1985). Politeness revisited: cross-modal supportive strategies. In X. Gao (Ed.). *IRAL, International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 23(4) (pp. 281-300). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Blinkova, L.M. (2012). *Business and Diplomatic Correspondence in a Foreign Language*. Minsk: Belorussian State Univesity.
- Blum-Kulka, S. (1992). The metapragmatics of politeness in Israeli Society. In: Watts, R.J., Ide, S., Ehlich, K. (Eds.). *Politeness in Language: Studies in its History, Theory and Practice* (pp. 255-280). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Borisova, Ye. V. (2013). *Diplomatic Correspondence*. Tashkent: University of World Economy and Diplomacy.
- Bricker, V. (1974). The Ethnographic Context of Some Traditional Mayan Speech Genres. In R.Bauman and J. Sherzer (Eds.) *Explorations in the Ethnography of Speaking* (pp. 368-388). London: Cambridge University Press.
- Brown, P. and Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. and Davy, D. (1969). *Investigating English Style*. Harlow: Longman.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Malden, MA and Oxford: Blackwell, 6th edition.
- Edmondson, W. (1977). *A Pedagogic Grammar of the English Verb: a Handbook for the German Secondary Teacher of English*. Tübingen: Narr.
- Fishman, J. (1972). *Sociolinguistics: A Brief Introduction*. Rowley, Mass.: Newbury House
- Fraser, B. (1990). Perspectives on politeness. In *Journal of Pragmatics* 14, pp. 219-236.
- Gossen, G. (1974). To Speak with a Heated Heart: Chamula Canons of Style and Good Performance. In R.Bauman and J. Sherzee (Eds.). *Explorations in the Ethnography of Speaking* (pp.389-413). London: Cambridge University Press.

- Grice, P. (1975). Logic and Conversation. In P. Cole and J. Morgan (Eds.). *Syntax and Semantics 3: Speech Acts* (pp. 41-58). New York: Academic Press.
- Halliday, M. A. K.(1985). *Spoken and Written Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Heylighen, F. and Dewaele, J.M. (1999). *Formality of Language: Definition, Measurement and behavioral determinants*. Internal Report, Centre “Leo Apostel”, Free University of Brussels.
- Holmes, J. (1992). *An introduction to sociolinguistics*. London: Longman.
- Holmes, J. (2000). Politeness, Power and Provocation: How Humour Functions in the Workplace. In Teun A. van Dijk (Ed.). *Discourse Studies, Volume 2 Issue 2* (pp. 159 – 185). London: Sage.
- House, J. and Kasper, G.(1981). Politeness markers in English and German. In F. Coulmas (ed.), *Conversational Routine* (pp. 157–185). The Hague: Mouton.
- Janney, R.W. and Arndt, H. (1992). *Intracultural tact versus intercultural tact*. In: Watts, R., Ide, S. and Ehlich, K. (eds.). *Politeness in Language: Studies in its History, Theory and Practice* (pp. 21 – 41). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Joos, M. (1959). The Isolation of Styles. In *Monograph Series on Languages and Linguistics 12* (pp. 185-191). Washington D.C.: Georgetown University.
- Joos, M. (1976). *The Five Clocks*. New York: Harcourt, Brace.
- Lakoff, R. (1977). What you can do with words: Politeness, pragmatics and performatives. In R. Rogers, R. Wall and J. Murphy (Eds.). *Proceedings of the Texas Conference on Performatives, Presuppositions and Implicatures* (pp. 79–106). Arlington, Va.: Center for Applied Linguistics.
- Leech, G. (1983). *Principles of pragmatics*. London: Longman.
- Leech, G. N., Svartvik, J. (1994). *A Communicative Grammar of English*. London: Longman.
- Paltridge, B. (2013). Genre and English for Specific Purposes. In B. Paltridge and S. Starfield (Eds.), *The Handbook of English for Specific Purposes* (pp.347–366). Boston: Wiley-Blackwell.

Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. and Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York: Longman.

Watts, R. J. (1989). Relevance and relational work: linguistic politeness as politeness behavior. In *Multilingua* 8(2/3) (pp. 131 – 166). Berlin/New York: Walter de Gruyter.

Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wolfson, N. (1976). Speech Events and Natural Speech: Some Implications for Sociolinguistic Methodology. In *Language in Society* 5, pp. 189-210.

Yules, G. (1996). *Pragmatics*. New York: Oxford University Press.

Онлайн ресурси

изследван корпус:

<https://drive.google.com/drive/folders/1-GgEIU1x1AxZsjwEOk2caYrsLdgogmvD>,

22.10.2021 г.

Обща европейска референтна рамка за езиците:

<https://rm.coe.int/1680459f97>, 13.06.2021 г.

CLAW web tagger:

<http://ucrel-api.lancaster.ac.uk/claws/free.html>, 13.06.2021 г.

C5 тагсет:

<http://ucrel.lancs.ac.uk/claws5tags.html>, 13.06.2021 г.

AntConc конкордансър:

<http://www.laurenceanthony.net/software.html>, , 13.06.2021 г.

ДОКЛАДИ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Доклади и публикации на български език:

- 1) Христозова, К., „Предизикателствата на специализирания английски език. В: „Тринадесета конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по класически и нови филологии“. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2016, ISBN 1314-3948, с. 212 – 218.
- 2) Христозова, К., „Учтивостта в дипломатическите ноти на английски език“, В: „Петнадесета научна конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по Класически и нови филологии“. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018.
- 3) Христозова, К., „Учтивостта в дипломацията – важен инструмент за осъществяване на ефективна комуникация. Стратегии за изразяване на учтивост в дипломатическата кореспонденция“. В сборник от научна конференция „Език и професионална комуникация 4“, 18.06.2021 г. (предстоящо)

Доклади и публикации на английски език:

- 1) Hristozova, K., „Language in Diplomatic Documents“. В: “Език и професионална комуникация 2”, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ 2017, ISBN 978-954-07-4230-4, с. 72 – 79.
- 2) Hristozova, K., „Politeness in English – politeness structures in diplomatic letters of congratulations“. В: “Език и професионална комуникация 3”, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ 2019, ISBN:978-954-07-4699-9.

- 3) Hristozova, K., „Politeness in English – Politeness Structures in Diplomatic Letters of Condolence“. В: „Шестнадесета научна конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по Класически и нови филологии“. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2019.
- 4) Hristozova, K., „Diplomacy and Politeness – Politeness Strategies in Diplomatic Letters of Congratulations“. В: „Лингводидактически ракурси“. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, ISBN 978-954-07-4982-2, с. 457 - 465.
- 5) Hristozova, K., “Politeness in Diplomacy: Politeness Strategies in Diplomatic Letters of Condolence. A Pragmatic Perspective”. В: „XIV Национални филологически четения за студенти и докторанти в чест на светите братя Кирил и Методий“. Сборник доклади организирани и отпечатани от Филологическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2020, ISBN 2535-0625, с. 104 – 111.
- 6) Hristozova, K., “Politeness as a Means of Effective Communication in Diplomatic Correspondence. Politeness Structures in Diplomatic Notes in English“. В: международна научна конференция „Езици, култури и комуникации“ ВеликоТърново, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, 2020.
- 7) Hristozova, K., “Formality of Language - Measuring Formality in Diplomatic Correspondence“. В: „Лингвистични проблеми“, сборник доклади от Юбилейната международна научна конференция „Филологията – традиция и предизвикателства в новата реалност“. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2021, ISSN: 2682-9673, с. 287 – 295.